

POSTANOWIENIE

Dnia 27 października 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa K. Z. i L. Z.

przeciwko Bankowi [...] S.A. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu w Izbie Cywilnej w dniu 27 października 2021 r.,

zażalenia strony pozwanej na postanowienie Sądu Okręgowego w K.

z dnia 20 sierpnia 2021 r., sygn. akt III Ca [...],

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 20 sierpnia 2021 r. Sąd Okręgowy w K. odrzucił skargę kasacyjną pozwanego M. S.A. z siedzibą w W. od wyroku z dnia 23 listopada 2020 r. jako niedopuszczalną. Sąd dokonał sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia i postanowieniem z dnia 20 sierpnia 2021 r. ustalił ją jako kwotę 26 760 zł.

Pozwany na podstawie art. 394¹ § 1 k.p.c. wniósł zażalenie do Sądu Najwyższego na powyższe postanowienie. Wnosząc o uchylenie postanowienia z dnia 20 sierpnia 2021 r. w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej wniósł o poddanie, na podstawie art. 380 w zw. z art. 394¹ § 3 i art. 398²¹ k.p.c., kontroli postanowienia o sprawdzeniu wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym i ustalenie jej jako kwoty 648 300 zł. Skarżący zarzucił naruszenie art. 398² § 1 w zw. z art. 25 § 1 i art. 398⁴ § 3 k.p.c. poprzez nieuzasadnione przyjęcie,

że wartość przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym wynosi w sprawie mniej niż 50 000 zł.

Sąd Najwyższy zważył:

W postępowaniu zażaleniowym, którego przedmiotem jest zasadność odrzucenia skargi kasacyjnej, kognicja Sądu Najwyższego obejmuje następczą kontrolę postanowień, które nie podlegały samodzielnemu zaskarżeniu, a miały wpływ na rozstrzygnięcie w wypadku złożenia przez stronę skarżącą stosownego wniosku. Oznacza to, że Sąd Najwyższy może ustalić wartość przedmiotu zaskarżenia wskazaną w skardze i zweryfikować ją na podstawie akt sprawy przy odpowiednim zastosowaniu art. 19-24 i 25 § 1 w zw. z art. 368 § 2 i art. 398²¹ k.p.c. Ustalenie jej ma na celu w istocie wyjaśnienie dopuszczalności skargi kasacyjnej z uwagi na ustawowe ograniczenia przewidziane w art. 398² § 1 k.p.c. i nie może być utożsamiane wprost ze sprawdzeniem wartości przedmiotu zaskarżenia w rozumieniu wskazanych przepisów (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1997 r., II CKN 47/97, OSNC 1997, nr 11, poz. 180, z dnia 11 marca 2021 r., I PZ 10/20).

Z akt sprawy wynika, że powodowie K. Z. i L. Z. pozwem z dnia 13 lipca 2017 r., sporządzonym przez profesjonalnego pełnomocnika, wniesli o zasądzenie od pozwanego M. SA w W. kwoty 26 760 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 11 lipca 2017 r. do dnia zapłaty oraz uznania bezskuteczności postanowień § 2 ust. 2, § 7 ust. 1, § 5 ust. 3 umowy o kredyt hipoteczny z dnia 23 kwietnia 2008 r. Jako żądanie alternatywne wskazali „stwierdzenie nieważności umowy o kredyt hipoteczny z dnia 23 kwietnia 2008 r.”. W pozwie oznaczyli wartość przedmiotu sporu jako 26 760 zł. Z uzasadnienia pozwu wynika, że kwota powyższa została wyliczona jako suma różnic wysokości wypłaconych transz kredytu wynikająca z zastosowania kursu pozwanej zamiast średniego kursu NBP w dniach wypłat (16 453,61 zł) i wysokości nadpłaconych rat, w wyniku zastosowania przez pozwaną własnego kursu sprzedaży walut obcych (10 305,43 zł). Wyrokiem z dnia 1 sierpnia 2018 r. Sąd Rejonowy w M. zasądził na rzecz powodów solidarnie kwotę 2 226,99 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 11 lipca 2017 r. i oddalił powództwo w pozostałej części. Apelację od tego orzeczenia wniosły obie strony. Powodowie, oznaczając zakres zaskarżenia jako „rozstrzygnięcie o oddaleniu

powództwa”, wskazali jako wartość przedmiotu zaskarżenia kwotę 24 533 zł. Pozwany, zaskarżając wyrok w części uwzględniającej powództwo, oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia kwotą 2 227 zł. Wyrokiem z dnia 23 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w K. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że podwyższył zasądzoną kwotę do 26 759,04 zł, ponadto oddalił apelację pozwanego. Pozwany w skardze kasacyjnej dochodził uchylenia wyroku Sądu drugiej i pierwszej instancji w całości i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu w M. do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenia wyroku Sądu drugiej instancji w całości i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenia wyroku Sądu drugiej instancji w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez zmianę tego wyroku i uwzględnienie apelacji pozwanego zmierzającej do oddalenia powództwa oraz oddalenie apelacji powodów. Wartość przedmiotu zaskarżenia oznaczył kwotą 648 300 zł. Wskazał, że czyni to „z uwagi na treść uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego, w którym zasądził kwotę pieniężną jako konsekwencję stwierdzenia nieważności umowy”. Podniósł, że ma to daleko idące skutki i de facto rozstrzyga o zasadności innego, wyższego roszczenia. Stwierdził, że „wartość przedmiotu sporu (zaskarżenia) wynosi zatem co najmniej równowartość kwoty kredytu wypłaconej powodowi lub całości uiszczonych przez powoda kwot tytułem spłaty kredytu”. W zażaleniu zarzucił, że wskazana kwota odpowiada wysokości kredytu udzielonego powodowi, gdyż wprawdzie rozstrzygnięcie zapadło w granicach żądania, ale w istocie Sąd orzekł w przedmiocie roszczeń w znacznie większym wymiarze, a przyjęcie jako podstawy zasądzenia nieważności umowy kredytu ma charakter prejudycjalny i będzie wiążące przy rozpoznawaniu ewentualnych dalszych żądań powodów. Podniósł, że skoro podstawa rozstrzygnięcia, ze względu na skutki powagi rzeczy osądzonej, jest dla niego niekorzystna, to powinien mieć możliwość zakwestionowania jej poprzez zaskarżenie wyroku Sądu Okręgowego skargą kasacyjną.

Sąd Najwyższy, w składzie rozpoznającym zażalenie, podzieliła stanowisko, zgodnie z którym strona może, co do zasady, zaskarżać korzystne dla siebie orzeczenia, jeżeli zapadły one na podstawie, która może w przyszłości ze względu na powagę rzeczy osądzonej prowadzić do skutków dla niej niekorzystnych. Należy

jednak odróżnić samą możliwość zaskarżania tego rodzaju orzeczeń, wynikającą z wykładni utrwalonego w orzecznictwie pojęcia *gravaminis*, tj. interesu prawnego w zaskarżeniu, który zachodzi wtedy, gdy orzeczenie jest w sensie prawnym obiektywnie niekorzystne dla skarżącego, gdyż z punktu widzenia skutków związanych z prawomocnością materialną, nie uzyskał takiej ochrony prawnej, którą zamierzał osiągnąć w postępowaniu poprzedzającym wydanie orzeczenia (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108, której nadano moc zasady prawnej) od niedopuszczalności zaskarżenia z innych przyczyn. Podstawą powyższego rozumienia pojęcia *gravamen* jest ocena, że tylko potrzeba uzyskania ochrony prawnej i wywodzonego stąd interesu prawnego racjonalizuje możliwość korzystania ze środków zaskarżenia, nie naruszając ich istoty. W uzasadnieniu wyjaśniono, że pokrzywdzenie orzeczeniem musi oznaczać pokrzywdzenie rozstrzygnięciem zawartym w sentencji orzeczenia, a nie jego motywami. Motywowano to powszechnie akceptowanym poglądem, że prawomocność materialna orzeczenia w aspekcie mocy wiążącej i powagi rzeczy osądzonej odnosi się wyłącznie do rozstrzygnięcia o żądaniu stanowiącego element sentencji, nie obejmuje zawartych w motywach ustaleń co do kwestii wstępnych w tym oceny takich merytorycznych zarzutów, jak przedawnienie, nieważność umowy, przyczynienie. Zgodzić się należy ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, przedstawionym w postanowieniu z dnia 23 kwietnia 2021 r. (II CSK 9/21), że „jeżeli strona procesu cywilnego zamierza uzyskać stabilne rozstrzygnięcie co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego będącego podstawą żądania zasądzenia świadczenia, co może dotyczyć zwłaszcza sytuacji, w których ze stosunku tego wynika większa liczba roszczeń lub jego ocena może mieć znaczenie dla wyniku innych postępowań sądowych między tymi samymi stronami, może - zgodnie z zasadą dyspozycyjności - żądać ustalenia prawa lub stosunku prawnego (art. 189 k.p.c.). Ocena tego żądania znajdzie wówczas wyraz w sentencji i - w razie uprawomocnienia się wyroku - będzie korzystać z prawomocności materialnej na zasadach ogólnych. Dokonanie takiego ustalenia, jeśli miałyby ono być objęte skutkami prawomocności wyroku, bez zgłoszenia stosownego żądania w drodze powództwa lub powództwa wzajemnego, naruszałoby art. 321 § 1 k.p.c.”. Strona

powinna także wykorzystywać w postępowaniu, zakładając możliwość niekorzystnego dla siebie rozstrzygnięcia, pełną adekwatną podstawę prawną i środki zaskarżenia. Chybiony jest zarzut zażalenia, dotyczący przypisania uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego skutków powagi rzeczy osądzonej, gdyż wyrok prawomocny rozumiany jako rozstrzygnięcie wywołuje taki skutek tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia pomiędzy tymi samymi stronami (art. 366 k.p.c.).

Przyjęcie ogólnej możliwości zaskarżenia nie przesądza o dopuszczalności składanego środka zaskarżenia, gdyż jest ona uzależniona ponadto od spełnienia wymagań formalnych oraz od wystąpienia ustawowych przesłanek przewidzianych dla danego środka. W wypadku skargi kasacyjnej, jako środka nadzwyczajnego, zmierzającego do wzruszenia prawomocnych orzeczeń obowiązuje m.in. ustawowe ograniczenie wartości przedmiotu zaskarżenia jako równej co najmniej pięćdziesięciu tysiącom złotych (art. 398² § 1 k.p.c.). W przedmiotowej sprawie wyznaczała je pierwotna wartość przedmiotu sporu (26 760 zł), która nie uległa zmianie w toku postępowania i została potwierdzona wartością przedmiotu zaskarżenia, wskazaną w apelacjach wniesionych przez obie strony.

Z tych względów niedopuszczalna skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu, a zażalenie jako nie oparte na uzasadnionych podstawach oddalono (art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.).